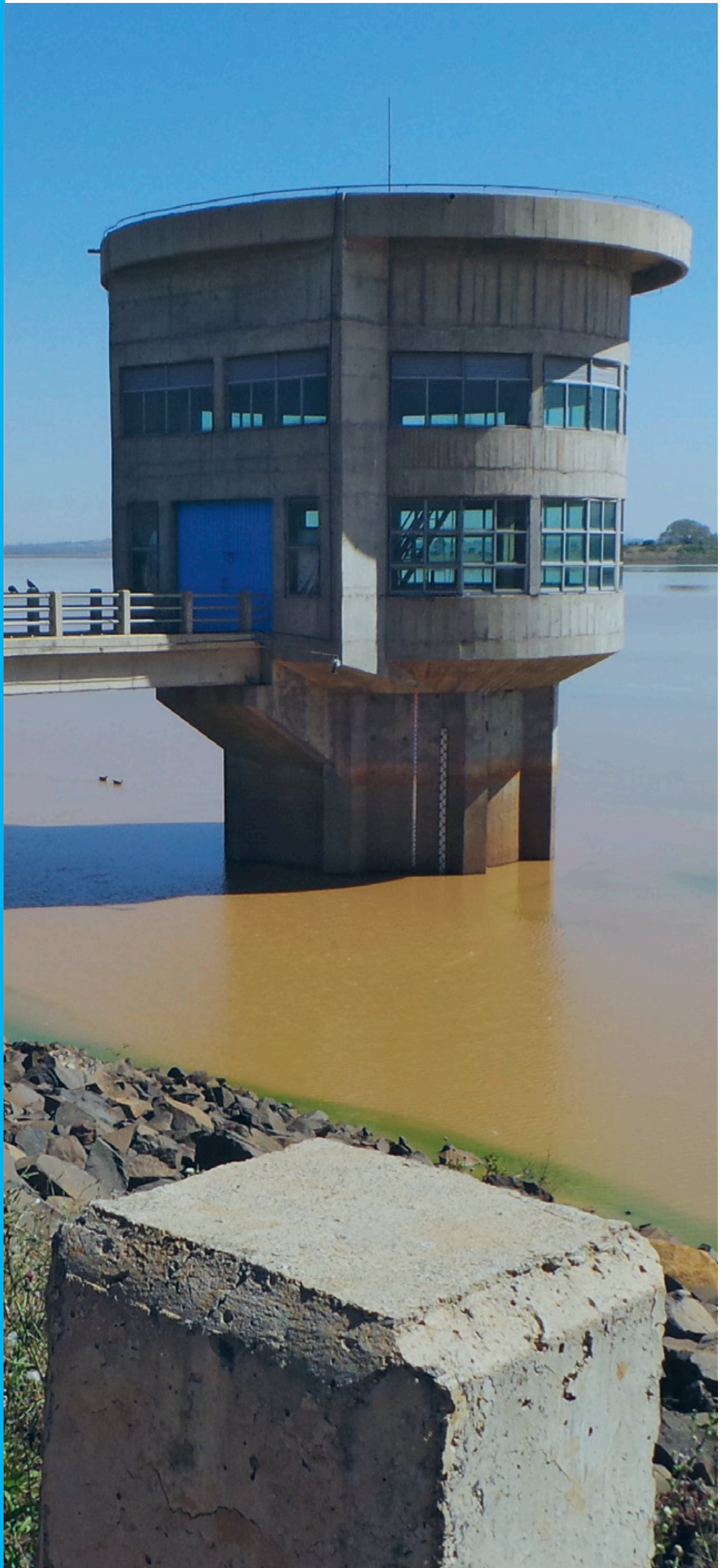

PERSOONLIJKE PROFESSIONA- LISERINGSGIDS INTERNATIO- NAAL WERKEN 2018

Actief, competent en innovatief
door internationaal werken!

COLOFON

UITGAVE

Meer informatie over deze gids en Dutch Water Authorities:

info@dutchwaterauthorities.com

www.dutchwaterauthorities.com

DRUKWERKPRODUCTIE

Opmeer papier pixel projecten

Den Haag

EDITIE

oktober 2018

De persoonlijke professionaliseringsgids voor internationaal werken is onderhevig aan verandering en zal elk jaar worden vernieuwd. Je kunt de laatste versie vinden op het UvW Sharepoint, themagroep Dutch Water Authorities.

WELKOM

Voor je ligt de 'Persoonlijke Professionaliseringsgids Internationaal Werken 2018'. Deze gids helpt jou om internationale klussen te krijgen en om de voordelen van internationaal werken maximaal te benutten. Internationaal werken draagt bij aan het opdoen van nieuwe kennis voor jou en het waterschap, het ontwikkelen van jouw competenties en het vergroten van je (inter)nationale netwerk. Hierdoor draagt het bij aan jouw persoonlijke ontwikkeling.

Kennis delen

Er valt veel kennis te delen met en te halen uit andere landen, landen zoals Israël en Zuid-Korea die ons op innovatief gebied voorbijstreven. Of landen zoals Schotland waar burgers worden betrokken bij het bestrijden van waterproblemen. Ontwikkelingslanden die het werk simpeler houden en waar de andere omstandigheden ons bewust naar onze manier van werken laten kijken en die speelruimte bieden voor innovatieve oplossingen. Onze buurlanden België en Duitsland die dezelfde problemen hebben als wij en dus ook soortgelijke oplossingen aandragen. En dit zijn maar enkele voorbeelden van landen waar we van kunnen leren.

Competenties ontwikkelen

Daarnaast ontwikkel je competenties door te werken in het buitenland. Het werken in andere culturen doet een intensief beroep op belangrijke competenties en dwingt je te denken vanuit andere kaders.

Uit onderzoek bij de waterschappen is gebleken dat werken in het buitenland je communicatieve vaardigheden, flexibiliteit, stressbestendigheid, innovatiekracht en omgevingsbewustzijn versterkt. Competenties die ook belangrijk zijn voor jouw werkzaamheden in Nederland. Het onderzoek wijst ook uit dat als je bewust omgaat met wat je van werken in het buitenland kan leren, de meerwaarde aanzienlijk kan worden vergroot.

Netwerk vergroten

Door internationaal te werken wordt jouw netwerk groter, zowel binnen Nederland als daarbuiten. Binnen jouw waterschap maar ook met andere waterschappen, overheden, bedrijven, kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties.

De gids

Deze persoonlijke professionaliseringsgids laat zien welke mogelijkheden er voor internationaal werken zijn en hoe je je daarin professioneel kan ontwikkelen. Ik hoop dat je met veel plezier deze professionaliseringsgids zal lezen en gebruiken.

Hein Pieper

*Portefeuillehouder internationale zaken,
Unie van Waterschappen*

INHOUDSOPGAVE

WELKOM

1 LEESWIJZER

- 5 Doel en opbouw gids
- 5 Doelgroep
- 6 [Piet Boesberg, Strategisch adviseur bij Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard](#)

2 BELANGRIJKE COLLEGA'S

- 7 Buitenlandcoördinator
- 7 HRM-adviseur
- 7 Leidinggevende
- 7 Eigen verantwoordelijkheid
- 8 [Arne Roelevink, hydroloog bij waterschap Noorderzijlvest](#)

3 DUTCH WATER AUTHORITIES

- 9 Inleiding
- 9 Procedure en rollen
- 9 Aanmelden
- 10 Blue Deal: 20 miljoen mensen bereiken

4 INTERNATIONAAL WERKEN ALS WATERSCHAPPER

- 11 Focuslanden
- 11 [Theo Reuzenaar, adviseur waterveiligheid bij Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier](#)
- 12 Samenwerken met bedrijven
- 12 Voorkomen van noodhulp
- 13 Noodhulp
- 13 YEP Water
- 13 Wetskills Water Challenges
- 13 Werken binnen Europese projecten
- 13 Grensoverschrijdend werken
- 13 Internationaal in Nederland
- 14 [Kevin Oosterloo, Young Water Expert in Ethiopië](#)

5 VOORBEREIDING

- 15 Inleiding
- 15 Gesprek leidinggevende
- 15 Gesprek missieleider
- 16 Nieuwe cao
- 16 Testen van kennis en competenties

16	Tips & Tricks
17	Activiteiten dutch water authorities
17	Professionaliseringsbijeenkomsten
17	Eigen initiatief
17	Bestuurdersbijeenkomst met VNG International
17	Etteke Wypkema, Senior Zuiveringstechnoloog Advies & Ondersteuning bij Waterschap Brabantse Delta
18	Trainingen en cursussen
18	Individuele taaltrainingen van Language Institute Regina Coeli
19	Blended taaltrainingen bij Language Partners
20	Andere taaltrainingen
21	Succesvol internationaal werken
22	Wereldwijd werken aan water
23	Training Interculturele Communicatie, Internationaal werken
24	Internationaal Project Management
25	Masterclasses Water
26	Training of trainers

6 TIJDENS DE UITZENDING

27	Inleiding
28	Alien Wesselink, HRM-adviseur bij waterschap Vechtstromen
28	Evaluatiegesprek missieleider
29	Tips & Tricks

7 NA DE UITZENDING

30	Tips & Tricks
30	Michiel van Willigen, beleidsadviseur en coördinator programma Ruimte voor de Vecht bij waterschap Groot Salland
31	Intervisie 1
32	Intervisie 2

8 CONTACTPERSONEN WATERSCHAPPEN

1 LEESWIJZER

DOEL EN OPBOUW GIDS

De professionaliseringsgids heeft als doel jou inzicht te geven in de mogelijkheden voor internationaal werk bij de waterschappen. Daarnaast is de gids bedoeld om zoveel mogelijk meerwaarde (competenties, kennis, netwerk) uit een internationale missie te halen voor jou persoonlijk en voor jouw waterschap.

De professionaliseringsgids geeft informatie over trainingen die een positieve bijdrage kunnen leveren aan internationaal werken. Het bevat ook tal van verhalen van collega's over kennis, competenties en nieuwe contacten die zij dankzij internationaal werk hebben opgedaan.

Professionaliseren in internationaal werken is een continu proces waarbij de volgende cyclus wordt gevolgd:

- Een internationale missie vinden
- Voorbereiden
- De missie zelf
- Kennis delen en evalueren
- Voorbereiden op een volgende missie

Inhoud en opbouw van deze gids weerspiegelen deze professionaliseringscyclus.

DOELGROEP

Deze persoonlijke professionaliseringsgids is ontwikkeld voor waterschappers met interesse in het buitenland. Voor waterschappers die graag willen gaan werken in buitenlandse projecten, maar ook voor waterschappers die al in het buitenland werken. Voor waterschappers die al heel lang in het buitenland werken, maar ook voor waterschappers die nog niet zo lang in het buitenland werken. Voor waterschappers die net in dienst zijn getreden en waterschappers die net zijn gepensioneerd. Voor medewerkers en voor bestuurders.

PIET BOESBERG, STRATEGISCH ADVISEUR BIJ HOOGHEEMRAADSCHAP VAN SCHIELAND EN DE KRIMPENERWAARD

Nieuwsgierigheid en het aangaan van een nieuwe uitdaging! Dit waren de gedachten van Piet toen hij een kleine tien jaar geleden werd gevraagd om mee te werken aan een project in Semarang, Indonesië.

Piet Boesberg: "Ik heb me in Semarang vooral bezig gehouden met het constitutionele deel van de vraag op welke wijze een gedeelte van Semarang beschermd kon worden tegen overstromingen. Kortom: is het mogelijk een waterschaps- of polderstructuur neer te leggen binnen de wet- en regelgeving van Indonesië? Dit is uiteindelijk binnen de gemeentelijke structuur van de gemeente Semarang gelukt. Er functioneert sinds enkele jaren een polderbestuur met vertegenwoordigers uit het gebied, deskundigen en gemeentelijke vertegenwoordigers."

De essentie

Dit internationale avontuur begon met de gedachte "We doen dit zo even!" Dit bleek alleen niet het geval te zijn. Het project startte met de vraag of het mogelijk was om een waterschaps- of polderstructuur neer te leggen in Semarang. Bepakt met de Nederlandse blauwdruk ging het team dan ook naar Indonesië, maar dit bleek niet de makkelijke en succesvolle oplossing waar ze op hadden gehoopt.

Piet Boesberg: "We moeten vooral niet proberen een blauwdruk vanuit Nederland naar het buitenland te exporteren. Laat de blauwdrukken los en probeer vanuit de essentie van de blauwdruk te werken. Ik las altijd al tussen de regels door, maar door in Indonesië te werken heb ik geleerd nog creatiever naar dingen te kijken."

Dit is een van de waardevolle lessen die hij uit het buitenland heeft meegenomen naar zijn werk in Nederland. Een andere waardevolle les voor het werk in Nederland is dat je iedereen moet meenemen in je plannen.

Piet Boesberg: "Geef hen rustig de tijd om na te denken over ideeën of adviezen. Zeggen dat iemand iets moet doen, werkt contraproductief. Neem hen juist mee in de plannen, zorg dat ze het kunnen zien en voelen. Als ze het voor zich kunnen zien, dan wordt het eigen!"

Samen een steentje bijdragen

Rondom het project in Semarang hebben ze in de loop der jaren een projectteam gecreëerd waarin ze samen hebben gewerkt om een goed resultaat neer te zetten. Werkzaamheden werden net als in Nederland uitgevoerd door de persoon met de juiste expertise. Zo was Piet in het begin heel druk met de bestuurlijke, juridische en fiscale aspecten van het implementeren van een polderbestuur en structuur. In de opvolgende fase, die op dit moment plaatsvindt, zijn juist de technische teamleden een stuk drukker.

Piet Boesberg: "Doordat je als projectteam samenwerkt in Nederland blijf je op de hoogte van alle ontwikkelingen en blijf je een onderdeel van het project. Als team zijn we in nog geen 10 jaar tijd van niets naar iets gegaan. Het was een ontdekkingsstocht waar ik mijn steentje aan heb mogen bijdragen! Dit project sloot aan bij mijn werkzaamheden en het feit dat ik graag een uitdaging aan ga. Uiteindelijk heeft het mij verreikt, ik kijk met een andere blik tegen dingen aan en ik ben zelfstandiger geworden."

Ook heb ik anderen kunnen helpen. Dit besef kwam pas werkelijk bij mij binnen tijdens een uitgebreide informatieavond van het toen nog voorlopige polderbestuur. Tijdens het verlaten van het buurthuis stonden we ineens met onze voeten in het water en was de gehele straat gedurende de informatieavond overstroomt."

---

2 BELANGRIJKE COLLEGA'S

Wanneer je interesse hebt in werken in het buitenland zijn de volgende collega's belangrijk.

BUITENLANDCOÖRDINATOR

De buitenlandcoördinator is verantwoordelijk voor de samenwerking met buitenlandse partijen. Hij/zij heeft daarvoor het benodigde netwerk. Daardoor is hij of zij ook als eerste op de hoogte van de kansen in het buitenland en van de bijbehorende kwalificaties. Ook benadert hij collega's die hij geschikt acht en waarvan hij weet dat ze interesse in internationaal werk hebben. De kennis van een buitenlandcoördinator over werken in het buitenland kan je helpen bij je voorbereiding op praktisch gebied en projectmatig gebied. Elk waterschap heeft een buitenlandcoördinator. De buitenlandcoördinatoren van de waterschappen zijn achterin de gids te vinden in de contactenlijst. Specifiek voor Europese projecten hebben de subsidieadviseurs van waterschappen veel kennis. Ook hun namen zijn achterin de gids te vinden.

HRM-ADVISEUR

De HRM-adviseur wil je zo goed mogelijk helpen bij jouw persoonlijke ontwikkeling. Werken in het buitenland wordt gezien als een goede ontwikkelingsmogelijkheid. De HRM-adviseur zal je begeleiden door met je mee te denken hoe de buitenlandse werkzaamheden kunnen bijdragen aan jouw persoonlijke ontwikkelingen en welke aanvullende trainingen hierbij kunnen helpen. De namen van de HRM-adviseurs die mee hebben geholpen bij de ontwikkeling van de gids staan ook in de contactenlijst.

LEIDINGGEVENDE

Een leidinggevende wil bijdragen aan jouw persoonlijke ontwikkeling en aan de ontwikkelingen van de afdeling en organisatie. Als je in het buitenland wil werken is het belangrijk dat je naast je eigen ontwikkeling ook nadenkt wat deze werkzaamheden aan meerwaarde hebben voor je organisatie. Bespreek dit met je leidinggevende. Denk ook samen na over hoe een buitenlandse missie valt te combineren met je dagelijkse werkzaamheden. De namen van leidinggevendens die betrokken zijn geweest bij de ontwikkeling van deze gids staan in de contactenlijst.

EIGEN VERANTWOORDELIJKHEID

Door bovengenoemde collega's te informeren over jouw interesse in internationaal werk kunnen zij jou zo goed mogelijk begeleiden bij het vinden en goed uitvoeren daarvan. Vraag hen ook naar de procedure om aan internationaal werk te komen. Dit ligt per waterschap verschillend.

Als regisseur van jouw loopbaan heb je ook een eigen verantwoordelijkheid. Jouw netwerk is belangrijk om klussen te ontdekken of te ontwikkelen. Of je een klus krijgt hangt grotendeels van jezelf af. Kennis, kunde en ervaring zijn hierbij belangrijk maar ook meedenken met jouw leidinggevende over hoe je internationaal werken kan combineren met jouw reguliere werk. Als je een goed netwerk hebt binnen jouw waterschap valt dat makkelijker te organiseren.

ARNE ROELEVINK, HYDROLOOG BIJ WATERSCHAP NOORDERZIJLVEST

Werken in het buitenland was Arne niet vreemd. Voor zijn afstuderen werkte hij al enkele maanden in India en bij zijn vorige werkgever brachten een aantal opdrachten hem ook in het buitenland. Als hydroloog bij Waterschap Noorderzijlvest ging hij opnieuw de grens over. Werken in het buitenland is voor hem elke keer weer een eye-opener. Het maakt dat hij weer even stil staat bij het dagelijks leven en met nieuw perspectief naar zijn werk in Nederland kijkt.

Arne Roelevink: "Toen ik hoorde dat het Waterschap het voornemen had om actief deel te nemen in buitenlandse projecten heb ik direct mijn interesses kenbaar gemaakt. Ik heb namelijk het werken in het buitenland tot dan toe ervaren als een bijzondere en unieke ervaring en doe dat nog steeds."

Voor Waterschap Noorderzijlvest is Arne betrokken bij een project in Nicaragua/Honduras. Het doel van dit project is het opstellen van een waterbeheerplan, inclusief de bijbehorende capacity building en governance. "Als hydroloog ben ik specifiek betrokken bij het project om het denken in stroomgebieden te benadrukken, kennis over de hydrologische kringloop over te dragen en te adviseren in de monitoring."

Mañana mañana

In Nicaragua en Honduras word je vanzelf flexibel.

Arne Roelevink: "De agenda verandert elke dag! Deze flexibiliteit neem ik ook mee naar mijn werk in Nederland. Als het niet linksom kan, dan moet het maar rechtsom. In Honduras is de burgemeester van de gemeente waarin wij ons project hebben zeer nauw betrokken. Na een hele dag veldbezoek meldt de burgemeester 's avonds bij het diner dat hij morgenmiddag

niet bij het programma aanwezig kan zijn aangezien hij een competitiewedstrijd heeft, maar ook met de vraag wie van de aanwezigen meedoet. Puur uit enthousiasme steek ik mijn hand op. De volgende dag is echter het programma dusdanig aangepast dat we met het volledige team naar het voetbalveld gaan. De Nederlanders doen immers mee. En zo speel ik mijn eerste competitiewedstrijd in Midden-Amerika samen met de burgemeester en de wethouder als coach."

Deze *mañana mañana* houding maakt het in de samenwerking soms wel lastig, maar op deze manier wordt er tegelijkertijd wel gewerkt aan de relatie. Arne vertelt dat het belangrijk is om een duidelijke lijn vast te houden, maar dat het ook echt een kwestie is van de lange adem. Als waterschap hebben zij geïnvesteerd in deze samenwerking met als resultaat dat ze in Nicaragua en Honduras nu ook echt denken vanuit stroomgebiedperspectief. Het investeren in de lange termijn is ook de kracht van het waterschap op internationaal gebied. Dit zorgt ervoor dat onze buitenlandse partners daadwerkelijk anders gaan denken en dat er niet alleen een korte termijn oplossing komt.

Arne Roelevink: "Per missie is het misschien lastig aan te duiden wat je meerwaarde is als specialist voor het project, maar die meerwaarde is er wel degelijk als je na bijna drie jaar terug kijkt." Ik kijk terug op het project als een fantastische persoonlijke ervaring, waarin je samen met collega's uit zowel Nederland als Nicaragua en Honduras hard werkt aan een project, dat onder andere moet leiden tot een betere watersituatie voor de lokale bevolking. En op persoonlijk vlak neem ik een beetje van de Midden-Amerikaanse gastvrijheid mee naar Nederland."

---

3 DUTCH WATER AUTHORITIES

INLEIDING

Een groot deel van het internationale werk komt via Dutch Water Authorities binnen.

Dutch Water Authorities is het internationale gezicht van de waterschappen en verbindt vraag en aanbod van internationale vragen aan waterschappen. Waterschappen zoeken samen naar de oplossingen en zetten waar mogelijk expertise in. Waterschappen werken hierin samen met overheden, maatschappelijke organisaties, kennisinstellingen en het bedrijfsleven. De bundeling van krachten vergroot de zichtbaarheid, slagkracht en continuïteit van de internationale samenwerking door waterschappen.

Waterschappen ontwikkelen gezamenlijk internationale activiteiten om:

- **Als collectief een grotere impact te hebben op het gebied van internationale samenwerking dan individueel.** Door gebundelde capaciteit en langdurige inzet kunnen waterschappen vraag en aanbod beter afstemmen.
- **Een maatschappelijke bijdrage te leveren op het gebied van hulp en handel:** waterschappen zijn maatschappelijk verantwoorde organisaties, en dragen ook internationaal bij aan de economie van Nederland (export). Noblesse oblige. Waterschappen sluiten hiermee aan op de agenda's van de Ministeries van Buitenlandse Zaken, Economische Zaken en Infrastructuur en Milieu.
- **Internationaal kennis te halen:** kennisontwikkeling voor het uitvoeren van de kerntaken, ervaringen delen over regionaal waterbeheer, het voeren van een aantrekkelijk personeelsbeleid, het verbeteren van de samenwerking met het bedrijfsleven en regionale partijen en het vergroten van de toegang tot financieringsbronnen.

Dutch Water Authorities heeft onder meer de volgende taken:

- Loket vormen voor internationale vragen aan waterschappen.
- Het opbouwen van een relevant netwerk binnen en buiten de waterschappen.
- Professionaliseren van het waterschapsnetwerk, onder meer via deze gids.

PROCEDURE EN ROLLEN

Vanuit Dutch Water Authorities is er een centraal loket ingericht op het UvW SharePoint onder de themagroep Dutch Water Authorities. Als er een internationale vraag binnenkomt bij de waterschappen wordt dit doorgegeven aan het centrale loket. De buitenlandcoördinatoren worden hierover automatisch geïnformeerd en indien nodig wordt hen ook gevraagd om informatie of capaciteit te leveren. Uiteraard worden ook vragen om internationale samenwerking die rechtstreeks bij Dutch Water Authorities binnenkomen geregistreerd.

Ben je geïnteresseerd in werken in het buitenland dan kun je, naast het informeren van de buitenlandcoördinator, HRM-adviseur en leidinggevende, je ook aanmelden bij Dutch Water Authorities voor toegang tot UvW SharePoint. Wanneer je je aanmeldt krijg je toegang tot alle informatie over Dutch Water Authorities.

Daarnaast kun je in UvW Sharepoint jouw CV uploaden en automatisch worden geïnformeerd over nieuw internationaal werk. Een belangrijke opmerking hierbij is dat werving en selectie primair via de buitenlandcoördinatoren loopt. Ook kun je jouw CV het best in overleg met je leidinggevende toevoegen.

Dutch Water Authorities bestaat dankzij de inzet van waterschapsmedewerkers. De specifieke rollen binnen Dutch Water Authorities staan beschreven in de notitie 'Organisatie Dutch Water Authorities' die op UvW SharePoint is te vinden.

AANMELDEN

Aanmelden voor UvW SharePoint themagroep Dutch Water Authorities kan via info@dutchwaterauthorities.com. Voor vragen over Dutch Water Authorities kan je naast jouw buitenlandcoördinator terecht bij Marcel de Ruijter. Telefoonnummer: 070-3519765 of 06-51749159.

Naast UvW SharePoint is er ook op de website www.dutchwaterauthorities.com nadere informatie over de activiteiten van Dutch Water Authorities te vinden.

BLUE DEAL: 20 MILJOEN MENSEN BEREIKEN

Twintig miljoen mensen in 40 stroomgebieden toegang geven tot voldoende, schoon en veilig water. Dat is de ambitieuze gedachte achter de Blue Deal: het nieuwe internationale programma van de ministeries van Buitenlandse Zaken en Infrastructuur en Waterstaat en Dutch Water Authorities.

Het programma van de Blue Deal loopt tot en met 2030 en richt zich op langdurige partnerschappen tussen waterbeheerders in Nederland en het buitenland. Samen worden projecten opgezet om stap voor stap het waterbeheer beter op orde te brengen. Het programma draagt daarmee bij aan het behalen van de Sustainable Development Goals 6.3 – 6.6, de Internationale Water Ambitie en de visie van Dutch Water Authorities.

Groeimodel

Het programma van de Blue Deal wordt in één jaar voorbereid en start in 2019. De uitvoering is vervolgens opgedeeld in drie fasen: 2019-2022, 2023-2026, 2027-2030. De Blue Deal is een programma dat groeit. De eerste fase wordt vooral gevuld met bestaande partnerschappen van de waterschappen. In de jaren daarna zullen er steeds meer nieuwe partnerschappen en projecten bijkomen.

Aanpak Blue Deal

De totale kosten van het programma bestaat voor circa 50 procent uit de inzet van waterschappen en lokale partners, en voor circa 50 procent uit een bijdrage van de ministeries. Om de doelen te halen is naast geld, een goede aanpak nodig. Dit is in een Theory of Change (ToC) voor de Blue Deal uitgewerkt. De basis hiervan zijn de 'Building blocks for good water governance' van het Water Governance Centre en de twaalf principes van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO). Vanuit de ToC zijn er vier werkpakketten ontwikkeld die terugkomen in heel het programma:

1. Kennis en expertise: het versterken en ontwikkelen van de technische kennis en capaciteiten bij de partner
2. Institutioneel: het verbeteren van de belangrijkste institutionele en organisatorische aspecten bij de partner
3. Relationeel: het samenwerken, organiseren van participatie en creëren van draagvlak bij de omgeving door de partner
4. Programma-coördinatie: efficiënt en effectief het programma organiseren om het gezamenlijke doel binnen budget, op tijd en met de juiste kwaliteit te realiseren

In aanpak is er extra aandacht voor klimaat, gender, innovatie, duurzaamheid en armoedebestrijding. Daarnaast zal ieder partnerschap van de Blue Deal starten met een nulmeting (baseline). Dit beschrijft de situatie in een gebied voordat het programma begint. Elk jaar daarna wordt via indicatoren over de voortgang gerapporteerd. Iedere twee jaar evalueert een onafhankelijke organisatie de ontwikkeling.

Lancering 2019

In 2018 hebben de waterschappen samen met de lokale partners, Deltateams van het ministerie en ambassades partnerschappen die onder de Blue Deal kunnen vallen verkend. Die partnerschappen bieden nieuwe projecten of geven een impuls aan al lopende projecten. De partnerschappen in de Blue Deal zijn uniek, omdat het de waterschappen en ministeries de kans biedt om voor een langere periode en met meer middelen dan nu, een regionale of nationale overheid bij te staan.

De kansrijke partnerschappen presenteerden zich op de netwerkdag van Dutch Water Authorities op 13 november 2018. Op Wereld Waterdag (22 maart 2019) lanceren de waterschappen en ministeries het totale programma voor de eerste fase.

---

4 INTERNATIONAAL WERKEN ALS WATERSCHAPPER

Training-on-the-job is de basis van persoonlijke ontwikkeling via internationaal werken. De mogelijkheden om te werken in het buitenland zijn veel uitgebreider en gevarieerder dan je wellicht denkt. In dit hoofdstuk schetsen we een beeld van deze mogelijkheden. Via jouw buitenlandcoördinator, de UvW SharePoint-themagroep Dutch Water Authorities of via info@dutchwaterauthorities.com krijg je alle informatie.

De internationale werkzaamheden zijn divers, maar in de kern gaat het om de inzet van jouw expertise als waterschap-

per in een internationale context. Het grootste deel van het internationale werken bestaat uit kortdurende missies van één à twee weken in overwegend de focuslanden van Dutch Water Authorities.

FOCUSLANDEN

In de zogeheten focuslanden bundelen waterschappen langdurig de krachten op het gebied van internationale samenwerking. Ze werken samen met andere waterschappen,

THEO REUZENAAR, ADVISEUR WATERVEILIGHEID BIJ HOOGHEEMRAADSCHAP HOLLANDS NOORDERKWARTIER

De eerste buitenlandervaring van Theo was via het Nederlandse dijkenteam, waar hij heeft geholpen bij de overstromingen in Somerset, Engeland. Vanwege zijn kennis en ervaring is hij ook meegevraagd als dijkspecialist bij de overstromingen in Myanmar. Eind juli 2015 veroorzaakten een orkaan en aanhoudende regen overstromingen en aardverschuivingen in Myanmar. Speciaal voor dit soort situaties heeft de Nederlandse regering Dutch Risk Reduction-teams (DRR) in het leven geroepen.

DRR is een initiatief van de Nederlandse regering om bij noodsituaties waar ook ter wereld, Nederlandse expertise op het gebied van waterbeheer ter beschikking te stellen. Theo is de eerste waterschapper die heeft deelgenomen aan een DRR-missie.

Theo Reuzenaar: "Dijken waren hier en daar verzadigd en er waren dan ook noodreparaties uitgevoerd. Als DRR-team controleerden we of deze noodreparaties voldoende waren om een volgend hoogwater te keren. We gaven advies voor de korte en lange termijn over de dijken en de rivieren. Naast het geven van advies, heb ik demonstraties en trainingen gegeven over dijken."

Terug in de tijd

In Myanmar zijn ze gewend om met water te leven, maar ze beseffen ook dat het water sterk en gevaarlijk is. Ze zijn overstromingen en wateroverlast gewend. Daarom verplaatsen ze de dijken regelmatig verder van de rivier af, steken rivierbochten af of ze zetten een extra laag op de dijk.

Theo Reuzenaar: "Het was alsof je 100 jaar terug in de tijd ging, dit was ook hoe wij het vroeger in Nederland deden en kijk waar we nu zijn!"

Door zijn ervaringen met de overstromingen in Engeland en Myanmar beseft Theo dat goed beheer en onderhoud, duidelijke communicatie, timemanagement, kennis en opleidingen, prioritering, omgevingsbewust werken, het belang van meerlaagse veiligheid en goed onderbouwd dijkverbeteringen uitvoeren essentieel zijn voor een goed resultaat.

Theo Reuzenaar: "Ook werd ik mij ervan bewust dat de lokale materialen en werkwijze vaak heel goed werken. Er is daar ook veel kennis en kunde, wel op een ander niveau, maar vaak werkt het wel."

"Prikstok"

Theo's collega's waren erg geïnteresseerd naar zijn ervaringen in Myanmar, daarom heeft hij een fotoblog bijgehouden. Op een van de foto's staat de lokale grote baas te glunderen met een prikstok in zijn handen.

Theo Reuzenaar: "Ik had als inspectietool mijn prikstok meegenomen en daarmee ook meteen een nieuw woord geïntroduceerd in de Myanmarese taal. Na een demonstratie over hoe je prikstok gebruikt om de bovenste laag van een dijk te inspecteren op holle ruimtes, gangen, scheuren, grondlagen, slechte slappe en natte plekken, gingen ze trots zelf met de prikstok over de dijk. Mijn eigen prikstok heb ik na 20 jaar trouwe dienst als geschenk overhandigd aan de lokale overheid als inspectietool. Nu worden er 150 prikstokken met oranje handvat gemaakt in Myanmar.

Voor mij is het belangrijk om kennis en ervaringen met elkaar te delen. Deze uitzending heeft mij veel kennis opgeleverd en die wil ik graag weer delen hier in Nederland. Daarnaast heeft het mijn eigen werk weer in perspectief gezet. Een waardevolle ervaring!"

nationale partners en met internationale partners. Dit om in het focusland een bijdrage te leveren aan een goede uitvoering van regionaal waterbeheer en organisatieontwikkeling.

Bangladesh, Egypte, Ethiopië, Indonesië, Mozambique, Nicaragua, Roemenië, Vietnam en Zuid-Afrika en zijn op dit moment de focuslanden van Dutch Water Authorities. Argentinië, Colombia, Burkina Faso en Myanmar staan op de nominatie. Per focusland is een zogenoemde landencoördinator benoemd die de activiteiten van Dutch Water Authorities in het betreffende focusland coördineert.

SAMENWERKEN MET BEDRIJVEN

Nederlandse private en publieke partijen proberen om samen te werken op de internationale watermarkt. Voor de waterschappen is naast kennisontwikkeling de vraag van belang hoe zij van toegevoegde waarde kunnen zijn voor het Nederlandse bedrijfsleven. Gedacht kan dan worden aan kennis en ervaring op het gebied van de regionale water governance en het operationele beheer en onderhoud (waterbeheer & sanitatie). Eén van de mogelijkheden van samenwerking is om waterschappers beschikbaar te stellen binnen projecten die door Nederlandse private bedrijven, zoals consultants, internationaal worden uitgevoerd.

Een voorbeeld is de uitzending van operators via korte missies om de opstart van Nereda-reactoren internationaal te begeleiden. Nereda is een nieuwe technologie om afvalwater te zuiveren, welke goedkoper is en minder ruimte inneemt dan traditionele technologie. Het is een Nederlandse vinding welke momenteel in snel tempo ook in het buitenland toepassingen vindt. Diverse waterschappers zijn betrokken bij de opstart van plants in het buitenland.

VOORKOMEN VAN NOODHULP

Dutch Risk Reduction (DRR) is een initiatief van de Nederlandse regering om waar ook ter wereld, Nederlandse expertise op het gebied van waterbeheer (op korte termijn) ter beschikking te stellen om waterrampen te voorkomen. Landen kunnen aan Nederland vragen om een team van experts te laten kijken naar hun waterproblemen. Niet alleen helpt dit de landen aan oplossingen voor hun waterproblematiek, ook biedt het een entree voor het Nederlandse bedrijfsleven. De afgelopen 1,5 jaar zijn er 14 missies geweest. Hierbij is ook beperkt gebruik gemaakt van waterschapsinzet. Overigens zijn er meerdere keren experts voorgedragen voor een missie.

Een voorbeeld van een DRR samenwerking is in Myanmar. Hier is onze expertise gevraagd om de overheid te adviseren over *flood control* en oplossingen voor *flash floods*.

NOODHULP

Dutch Surge Support (DSS) is een "faciliteit" van het Ministerie van Buitenlandse Zaken gericht op het mogelijk maken van heel snelle noodhulpmissies (binnen enkele dagen) naar gebieden waar een ramp heeft plaatsgevonden. De faciliteit bestaat enerzijds uit een samenwerking- en communicatie-structuur en anderzijds uit een klein geldpotje.

Waterschappen hebben ervaren medewerkers in dienst die een rol kunnen spelen bij DSS-missies. Het kan hierbij gaan om calamiteitencoördinatoren of inhoudelijk deskundigen op een bepaald vakgebied. Te denken valt aan het treffen van noodmaatregelen om de effecten van een overstroming te beperken, of het aanleggen van sanitaire voorzieningen in een opvangkamp voor vluchtelingen bij een natuurramp of oorlog.

YEP WATER

Om de internationale professionaliteit en expertise in de watersector ook in de toekomst te waarborgen is het Young Expert Programme Water (YEP Water) opgezet door het Ministerie van Buitenlandse Zaken en het Netherlands Water Partnership (NWP).

In YEP Water kunnen jonge Nederlandse professionals ervaring opdoen in het buitenland en kunnen jonge lokale professionals via Nederlandse organisaties hun eerste stappen zetten in een internationale werkomgeving. YEP draagt daarmee bij aan een dynamisch internationaal netwerk en stelt deze open voor een nieuwe generatie experts.

Waterschappen kunnen onder meer een project indienen waarop een Young Expert minimaal 1 jaar en maximaal 2 jaar kan worden ingezet. De inzet van de Young Expert is gelieerd aan één of meer van de volgende thema's:

- efficiënt waterbeheer, vooral in de landbouw
- verbeterd stroomgebiedbeheer en veilige delta's
- toegang tot schoon drinkwater en sanitatie

De Young Experts nemen deel aan een speciaal [opleidings- en begeleidingsprogramma](#) en ontvangen gedurende hun uitzending intensieve begeleiding, zowel intern als extern. Jaarlijks is er ruimte voor de inzet van circa 25 Nederlandse en 25 lokale Young Experts binnen YEP Water. Het programma streeft een gelijke verdeling na tussen de inzet van mannelijke en vrouwelijke Young Experts.

WETSKILLS WATER CHALLENGES

Wetskills Water Challenge is een twee weken durend intensief programma voor internationale studenten en young professionals met een passie voor water. Verschillende jonge waterschappers hebben inmiddels meegedaan aan Wetskills. Tijdens een Wetskills Water Challenge ontmoeten jongeren elkaar in het gastland en werken in multidisciplinaire en culturele teams aan water gerelateerde vraagstukken. De uitdaging: als team een innovatieve en 'out of the box' oplossing bedenken voor een actueel lokaal watervraagstuk. De vraagstukken worden aangeleverd door organisaties die ook daadwerkelijk gebaad zijn bij een oplossing voor het watervraagstuk. De bedachte oplossingen worden gepresenteerd tijdens een formeel evenement, maar in een fris jong jasje, dat spettert van de energie. Sinds 2010 is Wetskills in meer dan twintig evenementen georganiseerd in 16 verschillende landen. De evenementen hebben meer dan 450 internationale deelnemers gehad vanuit meer dan 100 internationale universiteiten en organisaties. 23 evenementen vonden plaats in: China, Taiwan, India, Indonesië, Oman, Iran, Israël, Egypte, Marokko, Zuid Afrika (3x), Mozambique, Roemenië (2x), Nederland (3x), USA en Canada.

WERKEN BINNEN EUROPESE PROJECTEN

Veel waterschappen nemen deel aan Europese programma's als Horizon 2020, Interreg en Life. Belangrijk voor jou en jouw waterschap om in een internationale setting kennis op te doen en om investeringen te financieren. De meeste kennis hierover hebben de subsidieadviseurs van waterschappen. Hun namen zijn achterin de gids te vinden.

GRENSOVERSCHRIJDEND WERKEN

Grenswaterschappen delen hun stroomgebied met Duitsland of België. Daar vloeit veel internationaal werk uit. Jouw buitenlandcoördinator weet meer. Soms houdt een collega van jouw waterschap zich hier apart mee bezig.

INTERNATIONAAL IN NEDERLAND

Voor internationaal werken hoef je niet per se naar het buitenland toe. Alle waterschappen ontvangen regelmatig buitenlandse delegaties. Deze delegaties zijn geïnteresseerd in onze projecten en in onze regionale water governance. Door deze delegaties te ontvangen en een presentatie te geven versterk je niet alleen je talenkennis, maar ook jouw communicatieve vaardigheden en omgevingsbewustzijn.

Daarnaast zijn er ook nog genoeg andere internationale activiteiten of werkzaamheden gerelateerd aan internationale activiteiten te doen in Nederland. Jouw buitenlandcoördinator heeft hier meer informatie over.

KEVIN OOSTERLOO, YOUNG WATER EXPERT IN ETHIOPIË

Als deelnemer aan het Young Expert Programme van het Ministerie van Buitenlandse Zaken werkt Kevin Oosterloo in Ethiopië voor Dutch Water Authorities aan een project in water governance bij een lokale partner.

Dit is niet de eerste buitenlandervaring van de 26-jarige Kevin, die milieuwetenschappen aan de Universiteit Utrecht heeft gestudeerd. Voor zijn scriptie deed hij onderzoek naar grensoverschrijdend waterbeleid aan de Hebreeuwse Universiteit in Jeruzalem. Een plek waar hij ook kennis opdeed die nuttig is voor de waterschapspraktijk in Nederland.

Kennisdelen

Kevin Oosterloo: "In Israël voeren ze actief campagne om waterverbruik te verminderen en hoewel het een zeer waterarm land is, komt schaarste er weinig voor. Op veel (openbare) plekken zijn stickers opgeplakt die burgers eraan herinneren zuinig te zijn met water. In Nederland maken wij onze burgers ervan bewust dat droge voeten niet vanzelfsprekend zijn, maar hierin zouden we best wat assertiever kunnen zijn. Met een land als Israël kan ook goed worden samengewerkt, bijvoorbeeld op het gebied van membraamtechnologie voor zuiveringen."

Andere perspectieven en ideeën

Competenties verbreden kan ook in ontwikkelingslanden. Dit merkt Kevin tijdens zijn werk in Ethiopië, een relatief waterrijk land.

Kevin Oosterloo: "Een sterk verschil tussen ons, 'het Westen', en Afrika is het (bijna) volledige vertrouwen dat wij steken - in onze instituties - de overheid, politie, verkiezingsuitslagen, rechtsprekende macht, etc. - waar men in Afrika sneller onder de indruk is van de statuur en macht die een individu of positie met zich meebrengt. In acute omstandigheden kan hierdoor soms snel juist gehandeld worden, hoewel deze werkelijkheid vaak niet bijdraagt aan de structurele verbetering van waterbeleid. Wetgeving is dus niet de stok achter de deur die het in Nederland is. Van buitenaf brengt dit voorbeeld wellicht geen associaties op, maar door het een keer aan den lijve te ondervinden, en hierdoor gedwongen te worden anders over problemen en oplossingen na te denken, wordt je gereedschapskist uitgebreid met andere perspectieven en ideeën."

5 VOORBEREIDING

INLEIDING

Werken in het buitenland is leuk. Je komt nieuwe problemen, klimaten, werkwijzen, culturele gebruiken en andere organisaties tegen. Deze dagen je uit, je leert out-of-the-box denken en je kijkt met een nieuwe zienswijze tegen je eigen werk aan. Daarnaast vergroot internationale ervaring jouw kansen op de arbeidsmarkt. Onder meer omdat je een beter netwerk krijgt. Niet alleen binnen de waterschappen maar ook binnen (inter)nationale organisaties. De internationale ervaring en het netwerk versterken ook jouw professionele vaardigheden.

Werken in het buitenland vergt wel speciale vaardigheden op het gebied van informatieoverdracht, taalvaardigheid en het omgaan met andere culturen. Een goede voorbereiding is daarom cruciaal voor een uitzending met resultaat voor het project, het waterschap en jouw ontwikkeling. Hiervoor is het essentieel om gesprekken aan te gaan met jouw leidinggevende en met de desbetreffende missieleider.

GESPREK LEIDINGGEVENDE

Voor het gesprek met jouw leidinggevende is het vooral van belang dat jullie een gedeeld beeld hebben van de kennis- en competentieontwikkeling die jouw missie kan opleveren voor jou en het waterschap. Een goed hulpmiddel hierbij is het Persoonlijk Ontwikkelings Plan (POP). Dit is een contract

waarbij leidinggevend en medewerkers afspreken zich in te spannen voor elkaars ontwikkeling. Voor wat betreft de competentieontwikkeling kan het helpen om in onderstaand schema in te vullen welke competenties van toepassing zijn en welke ontwikkeling verwacht wordt. Jouw HRM-adviseur en leidinggevende kunnen je bij het POP-schema ondersteunen.

In dit gesprek is het ook belangrijk om te bespreken welke voorbereidende trainingen en cursussen nuttig zijn. Hierbij kan de HRM adviseur adviseren. Hiervoor moet er uiteraard een goed beeld zijn van de aard van de missie. Hiertoe dient het gesprek met de missieleider.

GESPREK MISSIELEIDER

In het gesprek met de missieleider is het belangrijk om helder te krijgen wat vanuit de doelstellingen en activiteiten van de missie van jou aan kennis, kunde en competenties wordt verwacht. Een belangrijk hulpmiddel hierbij is het zogeheten document "Terms-of-references", waarin onder meer deze zaken worden beschreven. Ook de missieleider kan adviseren over voorbereidende trainingen en cursussen. De buitenlandcoördinator weet wie de missieleider is. Als er nog geen sprake is van een concrete missie kan hij/zij in algemene zin informatie geven over wat er van jou in een internationale missie wordt verwacht.

POP-schema

Competentie	Uitstekend	Goed	Neutraal	Matig	Onvoldoende	N.v.t.
Intercultureel aanpassingsvermogen						
Intercultureel communiceren						
Samenwerken						
Klantgerichtheid						
Resultaatgerichtheid						
Omgevingsbewustzijn						
Flexibiliteit						
Stressbestendigheid						
Creativiteit/innovatief						
Coachingsvaardigheden						
Talenkennis						

NIEUWE CAO

De nieuwe cao maakt het mogelijk om zelf je opleidingscurriculum samen te stellen. Je hebt namelijk een individueel opleidingsbudget van 5.000 euro voor de aankomende 5 jaar. Dit zou je kunnen inzetten voor werken in het buitenland: training-on-the-job en de in deze gids beschreven trainingen en cursussen. Zo vergroot je de kans op werken in het buitenland en haal je hier het meeste uit. Sommige waterschappen denken aan een aanvulling van het individuele opleidingsbudget. Vraag bij je HRM-adviseur naar het beleid bij jouw waterschap.

TESTEN VAN KENNIS EN COMPETENTIES

Bewustwording van je taalniveau en je sterkere en zwakkere competenties is een mooi uitgangspunt als je deze naar een hoger niveau wil tillen. Met deze reden beginnen de meeste taal- en cultuurtrainingen met een test om inzicht te krijgen in de aanwezige kennis en competenties. Hierdoor kunnen zij de training afstemmen op jouw behoefte en ontwikkel je jezelf op een eigen niveau. Vaak zijn deze tests ook apart in te kopen.

TIPS & TRICKS

Checklist voordat je op uitzending gaat:

- Lees de Praktische gids van Dutch Water Authorities met uitgebreide informatie over veiligheid en gezondheid.
- Lees de notitie "Van ver gehaald", met daarin nog meer ervaringen van jouw collega's.
- Taal: welke taal wordt er gesproken tijdens de uitzending, beheers je deze en is dat in deze missie noodzakelijk?
- Cultuur: welke do's and don't's zijn kenmerkend voor het land van uitzending? Heb je genoeg kennis van de cultuur van het desbetreffende land?
- Interculturele verschillen: ben je bewust van interculturele verschillen en ben je flexibel genoeg om hiermee om te gaan?
- Communicatieve en didactische vaardigheden: ben je in staat een goede presentatie of uitleg te geven aan verschillende doelgroepen?
- Organisatiedoelstelling: welke meerwaarde heeft mijn uitzending voor het waterschap?
- Projectdoelstellingen: wat is het doel van het project en heb je jouw eigen rol en doelstelling binnen dit project helder?
- Persoonlijke ontwikkelingen: wat wil je zelf uit de uitzending halen, welke competenties wil je ontwikkelen?

ACTIVITEITEN DUTCH WATER AUTHORITIES

Naast bestaande trainingen en cursussen kunnen we ook veel van elkaars internationale ervaringen leren en kan er behoefte zijn aan maatwerk. Vanuit deze gedachten maken we in 2016 de eerste stappen in het organiseren van verschillende activiteiten vanuit Dutch Water Authorities.

PROFESSIONALISERINGSBIJEENKOMSTEN

Het streven is om regelmatig professionaliseringsbijeenkomsten te organiseren. De bijeenkomsten zullen bestaan uit het delen van ervaringen, het volgen van masterclasses en presentaties. Het doel is om een sterk en hecht internationaal netwerk te creëren en van elkaar en andere organisaties te leren.

EIGEN INITIATIEF

Dutch Water Authorities vindt het belangrijk om internationale samenwerking te professionaliseren. Als regisseur van jouw eigen loopbaan heb je daarin ook een eigen verantwoordelijkheid. Maak gebruik van de professionaliseringsbijeenkomsten om kennis op te doen en jouw netwerk te versterken. Eigen initiatief ondersteunen wij van harte. Dus als je een goed idee hebt voor een van de bijeenkomsten, schroom dan niet om contact op te nemen.

BESTUURDERSBIJEENKOMST MET VNG INTERNATIONAL

Bestuurders spelen een belangrijke rol binnen Dutch Water Authorities. Om deuren te openen, het netwerk te vergroten en vanwege hun rol binnen de waterschappen. VNG International is al veel langer bezig met het versterken van de bestuurlijke capaciteit op internationaal vlak. VNG International en Dutch Water Authorities willen de krachten bundelen en streven er naar om bestuurders die internationaal actief (willen) zijn met elkaar in contact te brengen.

ETTEKE WYPKEMA, SENIOR ZUIVERINGSTECHNOLOOG ADVIES & ONDERSTEUNING BIJ WATERSCHAP BRABANTSE DELTA

Etteke Wypkema is voor haar werk steeds weer op zoek naar nieuwe kennis en innovaties op het gebied van zuivering. Rond het thema thermofiele vergisting was zij op zoek naar samenwerkingspartners om te innoveren. Dit bracht haar in contact met buitenlandse organisaties.

Kennis delen

Toen daarna de vraag vanuit Dutch Water Authorities binnen kwam om deel te nemen aan een Italiaans project, was de keuze snel gemaakt. Het project is een demonstratie van een brandstofcel op biogas op een RWZI. Ze zit nu in de adviesraad van dit project en het is de bedoeling dat de raad halfjaarlijks bij elkaar komt en advies geeft over de gemaakte voortgang. De kennis uit dit project neemt zij mee naar Nederland.

Etteke Wypkema: "Ik merkte dat ik maar weinig wist van buitenlandse ontwikkelingen, maar wij zijn niet het enige land dat ver is wat innovaties betreft. Ik ben er achtergekomen dat de ontwikkeling van de brandstofcel op biogas in Italië al veel verder is dan ik wist."

Het viel Etteke ook op dat universiteiten een andere rol spelen in Italië dan in Nederland. Het project werd name-

lijk geleid door de universiteit. Het voordeel van deze manier van werken is dat je de onderzoekskant en de uitvoerende kant samenbrengt.

Etteke Wypkema: "Dit kan ook op andere manieren, maar door deze kanten samen te brengen maak je het makkelijker om innovatieve ideeën in de praktijk te krijgen. Zo blijft de kennis groeien. Het viel mij op dat we zoveel gemeen hebben, maar toch zo weinig van elkaar weten. Terwijl we elkaar heel goed zouden kunnen helpen door kennis met elkaar te delen. Zowel kennis over innovaties als over bottlenecks in projecten. Zo gaf ik ze het advies om de beheerders van de RWZI goed mee te nemen in het project. Dit werd meteen opgepikt en in actie gezet!"

Blijf je werken met buitenlandse organisaties?

Voor Etteke is het wel belangrijk om zichzelf de vraag te blijven stellen: Valt er genoeg kennis te halen bij deze buitenlandse organisaties?

Etteke Wypkema: "Innovatieve ideeën overstijgen Nederland! Ik ben dan nu ook bezig met een Europese subsidieaanvraag om meer te weten te komen over bioplastics."

TRAININGEN EN CURSUSSEN

Onderstaande trainingen op het gebied van communicatie, taal, cultuur, interculturele competenties en kennisoverdracht dragen bij aan jouw effectiviteit in het internationaal werken en versterken daarmee de ontwikkeling van je competenties. Het gaat hierbij om bestaande trainingen en cursussen die bij waterschappen bekend zijn.

De meeste van deze trainingen dragen ook bij aan jouw werkzaamheden in Nederland. Dus ook al ga je niet binnenkort naar het buitenland, het volgen van een training draagt op de korte termijn ook bij aan jouw werkzaamheden hier.

INDIVIDUELE TAALTRAININGEN VAN LANGUAGE INSTITUTE REGINA COELI

"De taaltraining die bij jouw past"

Doelgroep	Professionals met HBO/WO werk- of denkniveau.
Duur	Variabel (maatwerk).
Tijdsinvestering per week	Variabel (maatwerk).
Vorbereiding	Na jouw persoonlijk adviesgesprek ontvang je van de taaltrainer suggesties voor de manier waarop je jouw taaltraining kunt voorbereiden.
Voorkennis	Van beginner tot gevorderde. In het persoonlijk adviesgesprek stellen we jouw huidige niveau vast. Het lesprogramma wordt hierop afgestemd.
Verzorgd door	Hoogopgeleide native speakers .
Locatie	Language Institute Regina Coeli te Vught.
Vorm	Intensieve individuele taaltraining.
Kosten	De cursusprijs van een week taaltraining met o.a. twintig privélessen bedraagt € 3.395,- excl. BTW ¹
Draagt bij aan:	Taal & cultuur Je verwerft zelfvertrouwen om de vreemde taal in een interculturele context te gebruiken. Kennisdelen Je bent in staat om internationaal kennis te delen. Competentieversterkend De competenties die je in het Nederlands hebt kun je door de taal goed te spreken ook in een vreemde taal etaleren.

Inleiding:

De taaltrainers van Language Institute Regina Coeli ('de Nonnen van Vught') leren je in een korte tijd een vreemde taal in jouw eigen context. We onderscheiden ons doordat we volledig individuele trainingen samenstellen met als vertrekpunten jouw doelen, jouw huidige niveau en de context waarin je de taal gebruikt. Daarnaast worden de trainingen verzorgd door hoogopgeleide native speakers met een brede algemene ontwikkeling. Door de persoonlijke aandacht hebben de taaltrainingen het best mogelijke rendement.

Werkwijze en opzet:

Na jouw aanmelding nodigen we je uit voor een persoonlijk adviesgesprek met een taaltrainer. Op basis van een toets en een gesprek stelt de taaltrainer jouw huidige niveau vast. Vervolgens bespreken we jouw doelen en wensen. Na afloop ontvang je van ons een voorstel voor jouw taaltraining.

Resultaat:

Na een taaltraining bij Regina Coeli kan je de vreemde taal direct gebruiken in jouw praktijk. Je hebt meer begrip voor de cultuur en kunt effectief communiceren in een vreemde taal.

Regina Coeli - www.reginacoeli.nl

Cindy van Herk, C.vanHerk@ReginaCoeli.nl, tel. 073-6848790

¹ Vanaf 11 cursisten/taaltrainingen van een week per kalenderjaar: 5% korting

BLENDED TAALTRAININGEN BIJ LANGUAGE PARTNERS

"Een taaltraining op maat gemaakt, met gebruik van bedrijfseigen materiaal"

Doelgroep	Deze training is bedoeld voor iedere waterschapper die zijn of haar Engels of een andere taal wil verbeteren.
Duur	De gemiddelde trainingsduur is 30 uur.
Tijdsinvestering per week	Naast 2 uur les met een trainer wordt er nog gemiddeld aan 2 uur zelfstudie gedaan.
Vorbereiding	Voor de eerste lesdag zijn er geen voorbereidingen.
Voorkennis	Aan de hand van een uitgebreide intake wordt het startniveau bepaald alsook de leerdoelen. Aan de hand hiervan wordt een programma op maat gemaakt.
Verzorgd door	Een trainer (native speaker) van Language Partners.
Locatie	In-company of op een Language Partners locatie in Amsterdam, Den Haag, Rotterdam, Breda, Amersfoort, Zwolle of Nijmegen. Ook trainingen in het buitenland zijn mogelijk.
Vorm	Face-to-face of Blended learning - individueel
Kosten	Een individueel traject (30 uur blended learning) kost € 2.525,55 excl. BTW ²
Draagt bij aan:	Taal & cultuur Ja, beide. Kennisdelen Talen. Competentieversterkend Communicatieve vaardigheden.

Introductie:

Language Partners onderscheidt zich van de rest door maatwerk bij iedere training. De training wordt samen met de cursist ontwikkeld en indien nodig per les aangepast aan de wensen en leerdoelen van de cursist. Door ons eigen online Platform kan een deel van de training online worden gevolgd.

Werkwijze en opzet:

Een blended training bestaat uit 20 face-to-face lessen en 10 uren online ondersteuning. De leslocatie en de planning wordt in overleg vastgesteld.

Resultaat:

Zie hiervoor referenties/Springest ervaringen van onze klanten:
<http://www.languagepartners.nl/>

Language Partners - www.languagepartners.nl/
Marieke Rovers,
marieke.rovers@languagepartners.nl,
tel. 020-6852991

² Voor waterschappers is er 5% korting in de prijs opgenomen

ANDERE TAALTRAININGEN

Er zijn meerdere interessante taalinstellingen, hieronder geven we een kort overzicht van eventuele andere opties.

Alliance Française

Alliance Française is een Frans taal instituut dat over de hele wereld vestigingen heeft. Het is gesubsidieerd door de Franse overheid en biedt daarom tegen een gereduceerd tarief Franse taalcursussen aan in heel Nederland. Ook in-company trainingen zijn mogelijk. Meer informatie kan je vinden op www.alliance-francaise.nl. Voor mogelijkheden kun je contact opnemen met Martin Beyer via 070-3621523 of directeur@aflahaye.nl.

Instituto Cervantes

Instituto Cervantes is een Spaans taal instituut van de Spaanse overheid, ook zij bieden tegen een gereduceerd tarief Spaanse taalcursussen aan. Deze kunnen in-company zijn of op locatie in Den Haag of Utrecht. Meer informatie kun je vinden op www.cervantes.nl.

Ceran Lingua International

Een ander taal instituut dat intensieve taaltrainingen aanbiedt is Ceran Lingua International in Spa, België. Ook hier kun je een week onderdompelen in een taal. Meer informatie kun je vinden op www.ceran.com/nl.

Universiteiten en Hogescholen

Veel universiteiten en hogescholen bieden ook taalcursussen aan bij jou in de buurt. Voor meer informatie willen we je aanraden contact op te nemen met de universiteit of hogeschool bij jou in de buurt.

Studeren in het buitenland

Een taal leren kan ook in het land van bestemming, zo dompel je jezelf meteen onder in de desbetreffende cultuur en taal.

Internet

Op internet zijn tal van apps te vinden om met talen te oefenen zoals Memrise, Duolingo en Dictionary's. Vooral handig voor lokale talen.

SUCCESVOL INTERNATIONAAL WERKEN

"Taaltraining op maat in combinatie met persoonlijke coaching versterken jouw succes in het buitenland"

Doelgroep	Waterschapmedewerkers die hun vreemde taalkennis, communicatie- en culturele vaardigheden en hun persoonlijke effectiviteit willen versterken.
Duur	25 uur taallessen met 10 uur e-learning en 6 uur persoonlijke coaching.
Tijdsinvestering per week	3 à 4 uur per week om goede resultaten te halen.
Vorbereiding	Persoonlijk intakegesprek en Intercultureel Readiness Check®.
Voorkennis	Taalniveau A2 (goede basis) Voor beginners zijn meer taallessen nodig.
Verzorgd door	Hoogopgeleide (near)native taaltrainer en succescoach, beide met internationale ervaring.
Locatie	Onze vestiging in Vlijmen/'s-Hertogenbosch of bij een waterschap.
Vorm	Individueel of groep van 3-4 personen Intensief of in deeltijd
Kosten	Individueel € 3.550,- excl. BTW Groep € 1.470,- p.p. excl. BTW
Draagt bij aan:	<p>Taal & cultuur Praktisch vakjargon, spreekvaardigheid en cultural awareness</p> <p>Kennisdelen Leren van elkaars ervaringen.</p> <p>Competentieversterkend Interculturele sensitiviteit, interculturele communicatie, betrokkenheid en omgaan met onzekerheid.</p>

Introductie:

Elin Business Language Communication heeft samen met IPV Opleiding en Advies trainingen Succesvol Internationaal Werken ontwikkeld om bij te dragen aan de professionalisering van internationale samenwerking. Uniek is dat we naast de taal en interculturele sensitiviteit aandacht besteden aan de persoonlijke effectiviteit en performance van mensen die internationaal werken.

Werkwijze en opzet:

Wij stemmen elke training zorgvuldig af op uw specifieke behoefte en omstandigheden. Kwaliteit en persoonlijke aanpak zijn hierbij leidend. We starten met een intakegesprek om het huidige taalniveau en gewenste leerdoelen vast te stellen. Daarnaast onderzoekt de deelnemer welke competenties het succes in het buitenland bepalen. Je maakt de Intercultural Readiness Check® om jouw interculturele kennis en bagage in beeld te brengen. Op basis van de gegevens uit de intakefase maken we een plan van aanpak en een trainingsprogramma dat aansluit bij de doelstellingen die in de praktijk moeten worden gerealiseerd.

Resultaat:

- U begrijpt uw internationale klant/relatie/team beter, waardoor de contacten beter lopen.
- Uw vakjargon en taalvaardigheden zijn vergroot, waardoor de communicatie tijdens het realiseren van een project beter gaat.
- Uw zelfvertrouwen is vergroot.
- U bent gegroeid in uw culturele sensitiviteit.
- U heeft uw interculturele competenties versterkt.

Elin Business Language Communication - www.elin-talen.eu
Eliisa van Emmerik, eliisa@elin-talen.eu,
tel. 073-2021000

IPV Training en Advies - www.ipv.nl
Tineke Kanters, t.kanters@ipv.nl,
tel. 073-8001800

WERELDWIJD WERKEN AAN WATER

"Iedereen wil graag op een goede manier een buitenland project uitvoeren. Het omgaan met cultuur en culturele verschillen is de sleutel tot succes."

Doelgroep	Medewerkers uit de Nederlandse watersector die waterprojecten in het buitenland uitvoeren of begeleiden.
Duur	2 lesdagen
Vorbereiding	2 uur per lesdag
Voorkennis	Interesse in of eerste ervaring met werken in het buitenland.
Verzorgd door	Wateropleidingen in samenwerking met CultureInc.
Locatie	Nader te bepalen
Vorm	Open inschrijving en in-company
Kosten	€ 1135,- (BTW vrij) voor de hele training (2 lesdagen) als open inschrijving, maart 2016, zie www.wateropleidingen.nl . In-company: nader te bepalen aan de hand van de specifieke wensen.
Draagt bij aan:	<p>Taal & cultuur Bewustwording dat werken in het buitenland anders is dan werken in Nederland, verschillende culturen worden belicht. Begrijpen van de eigen culturele bepaaldheid. Leggen en onderhouden van contacten in het buitenland. Omgaan met afspraken en planning.</p> <p>Kennisdelen Culturele kenmerken wereldwijd (lewis model) herkennen. Basiskennis over projectmatig werken in het buitenland. Voorbeelden van lessons learned, positieve en negatieve.</p> <p>Competentieversterkend Bewustwording, omgang met cultuurkenmerken, flexibiliteit, interculturele communicatie vaardigheden.</p>

Introductie:

Werken in het buitenland is anders dan werken hier. De Nederlandse watersector voert steeds meer projecten uit in het buitenland. De medewerkers die daarbij betrokken zijn, ervaren dat werken in het buitenland anders is dan werken in Nederland; vooral flexibiliteit en cultuurverschillen spelen hierbij een belangrijke rol. Om projecten in het buitenland succesvol uit te kunnen voeren, is het noodzakelijk rekening te houden met deze verschillen.

Werkwijze en opzet:

Deze cursus biedt een interculturele onderlegger en praktische richtlijnen voor werken in het buitenland. In de cursus worden veel praktijkvoorbeelden gebruikt. Tijdens de cursus kunt u vragen stellen en uw eigen ervaringen inbrengen. Vanuit het werkveld nodigen we gastsprekers uit die ervaring hebben met de uitvoering van waterprojecten in het buitenland.

Resultaat:

Na het volgen van deze cursus zijn de deelnemers voorbereid om in het buitenland werkzaamheden uit te voeren. Het gaat voornamelijk om de eerste bewustwording dat het uitvoeren van werkzaamheden in het buitenland anders gaat dan in Nederland. Het herkennen van de cultuuraspecten die hierbij een rol spelen en het vermogen om effectiever te kunnen inspelen op nieuwe, andere situaties.

Wateropleidingen - www.wateropleidingen.nl
Johan Oost, Johan.Oost@wateropleidingen.nl,
tel. 030-6069417

Culture-Inc - www.culture-inc.com
Esther Janssen, ejanssen@culture-inc.com,
tel. 06-25560818

TRAINING INTERCULTURELE COMMUNICATIE, INTERNATIONAAL WERKEN

"Het werken in/met het buitenland is een enorme verrijking. Om doelgericht samen te kunnen werken met niet-Nederlandse relaties is begrip van cultuurverschillen verhelderend. Het kunnen overbruggen daarvan is noodzakelijk; het vergroot de kans op het succesvol afronden van projecten."

Doelgroep	HBO+, medewerkers van organisaties in de watersector die een internationale (samenwerking) component in hun werkzaamheden hebben.
Duur	Tenminste 2 dagdelen, training + terugkom dag(deel).
Tijdsinvestering per week	Ten minste
Vorbereiding	Het online invullen van een self-assessment interculturele vaardigheden.
Voorkennis	Prettig, maar niet noodzakelijk.
Verzorgd door	Senior trainers en Landdeskundigen.
Locatie	Keuze tussen in-company of op het KIT te Amsterdam.
Vorm	25% theorie, 75% interactie (bijv. spelvorm, cases). Minimaal 6 deelnemers.
Kosten	€ 550,-/deelnemer (excl. BTW, inclusief online tooling)
Draagt bij aan:	<p>Taal & cultuur Bewust zijn van cultuurverschillen leidt tot betere communicatie.</p> <p>Kennisdelen Bruggen kunnen slaan maakt kennisdelen makkelijker.</p> <p>Competentieversterkend</p>

Introductie:

KIT Intercultural Professionals is onderdeel van het Koninklijk Instituut voor de Tropen (KIT) en specialist in trainingen over interculturele bewustwording en vaardigheden. Wij hebben kennis over (bijna) alle landen ter wereld.

KIT Intercultural Professionals gaat uit van de behoefte van cursisten gegeven hun (functionele) rol en opdracht. Wij gaan daarbij verder dan "do's & dont's" omdat stereotypen niet bestaan.

Interactiviteit speelt de boventoon in onze trainingen; dat geeft beste garantie op het kunnen toepassen van kennis in de praktijk.

Werkwijze en opzet:

Het programma kent een modulaire opzet waarin veel ruimte is voor het stellen van vragen. Spelvormen zijn eventueel ook onderdeel van de trainingen. Daarbij komt de (zakelijke) cultuur van het land waarmee wordt samengewerkt ruimschoots aan bod. Maar ook de eigen cultuur, van land en persoon, krijgt de aandacht: (interculturele) communicatie is "a 2-way street".

Resultaat:

Interculturele bewustwording en het kunnen overbruggen van verschillen in de dagelijkse praktijk.

KIT Intercultural Professionals -
www.interculturalprofessionals.com
 Matthijs Rombouts, M.Rombouts@kit.nl,
 tel. 020-5688374

INTERNATIONAAL PROJECT MANAGEMENT

"Bewust en cultureel effectief leren sturen op resultaat in internationale projecten!"

Doelgroep	Projectmanagers, projectteams, experts.
Duur	2 dagen of 4 dagdelen
Vorbereiding	Intake, aanleveren praktijkvoorbeelden.
Voorkennis	Cursus Wereldwijd Werken (Wateropleidingen) of minimaal uitvoering van 1 project en/of meerdere missies naar het buitenland.
Verzorgd door	Wateropleidingen en Culture-Inc. crossculturele training en advies.
Locatie	Nader overeen te komen.
Vorm	In-company groepstraining (maximaal. 15 deelnemers)
Kosten	Nader overeen te komen.
Draagt bij aan:	<p>Taal & cultuur Het leggen en onderhouden van contacten, omgaan met afspraken, tijd en planning, lokale waarden en gewoonten, communicatie- en managementstijlen, stakeholder management.</p> <p>Kennisdelen Interculturele theorie, landenkennis, eigen ervaringen en inzichten, leeropbrengst borgen en delen.</p> <p>Competieversterkend Vooral empathie, flexibel, samenwerkend, communicatief.</p>

Introductie:

Veel waterschappen hebben samenwerkingsprojecten met buitenlandse partners en in uiteenlopende landen. Medewerkers krijgen de kans om bij te dragen aan maatschappelijk verantwoord ondernemen. In de uitvoeringspraktijk blijken internationale projecten weerbarstig en niet altijd het resultaat op te leveren waarop gehoopt. Deze training gaat in op de succes- en faalfactoren bij internationale projecten. De training combineert kennis en kunde van de watersector met crossculturele inzichten en competenties.

Werkwijze en opzet:

Interactieve training waar kennis en ervaring wordt gedeeld over het succesvol opzetten, aansturen en afronden van projecten in het buitenland. De training gaat specifiek in op de projecten van de deelnemers en wordt regio- of landspecifiek ingevuld. Aan het eind van de training vatten we de leeropbrengst samen in een Internationale Projecten Wijzer die ook binnen de organisatie gedeeld kan worden.

Resultaat:

Deelnemers krijgen niet alleen inzicht in de lokale context en motivaties van lokale partners maar ook handvatten om daar actief op in te spelen. Zij krijgen daarmee meer sturingsmogelijkheden op zowel inhoud, proces als vorm van het project. Bovenal levert het hen meer werkplezier op.

Wateropleidingen - www.wateropleidingen.nl
Johan Oost, Johan.Oost@wateropleidingen.nl,
tel. 030-6069417

Culture-Inc - www.culture-inc.com
Esther Janssen, ejanssen@culture-inc.com,
tel. 06-25560818

MASTERCLASSES WATER

"Het creëren van een leeromgeving tussen talenten in de land- en watersector, die uitnodigt tot nieuwsgierigheid, leergierigheid en eigenwijsheid aanwakkert"

Doelgroep	Professionals in de land- en watersector die in het buitenland (gaan) werken.
Duur	5 masterclasses van elk een dagdeel.
Tijdsinvestering per week	4 uur per maand
Vorbereiding	-
Voorkennis	-
Verzorgd door	Paul van Koppen, Linda Reijerkerk, Marjon Reiziger en Bert Satijn.
Locatie	Amsterdam
Vorm	Interactieve sessies.
Kosten	€ 200 per masterclass of € 800 voor 5 masterclasses
Draagt bij aan:	Taal & cultuur Anders kijken naar de internationale (hulp en handel) sector en onze rollen daarbij. Kennisdelen Kennis van conflicttheorie in de watersector. Competieversterkend Versterken van erkennen van en effectief omgaan met duivelse dilemma's.

Introductie:

5 masterclasses voor professionals in de land- en watersector die in het buitenland (gaan) werken. De masterclasses zijn inspirerende, interactieve sessies van 4 uur waarbij 'masters' ongewone, maar uiterst relevante onderwerpen (voornamelijk uit internationale projecten) met de deelnemers bespreken om daarmee inzicht en ervaring over te brengen op de deelnemers. De vorm is prikkelend met aandacht voor dialoog en persoonlijke verdieping.

De masterclasses richten zich op de volgende doelstellingen:

- stimuleren van samenwerking en verandering in de sector, het netwerken tussen (jonge) professionals stimuleren;
- het speelveld beter begrijpen, dieper inzicht geven in hoe internationale samenwerking en ondernemen in het buitenland werkt (hulp en handel);
- persoonlijke effectiviteit vergroten, welke inzichten en competenties kunnen je rol versterken?

Werkwijze en opzet:

Het project omvat 5 masterclasses, inclusief de kick-off workshop. De masterclasses worden in een 4-weekse cyclus gegeven. Als afsluiting wordt een gezamenlijke maaltijd georganiseerd met de deelnemers en masters.

Resultaat:

Reacties van onze deelnemers:

5. "Concrete, bruikbare methodes en uitstekende inhoud!"
6. "Ik kreeg praktische adviezen, die ik goed kan gebruiken nu ik in het buitenland ga werken."
7. "Met recht masterclasses: goede kennisoverdracht met een gezonde dosis enthousiasme!"

Masterclasses Water - www.masterclasseswater.nl

Barbara Pannekoek, b.pannekoek@cvc.nl,

tel. 023-532 31 96

TRAINING OF TRAINERS

"Hoe bereik je meer effect bij knowledge exchange, training en capacity development? Internationaal werken vraagt meer dan alleen kennis over een bepaald onderwerp, namelijk: didactische kennis en vaardigheden."

Doelgroep	Professionals die worden ingezet als trainer in het buitenland.
Duur	Training of Trainers bestaat uit losse blokken van elk minimaal twee dagdelen: 1. Basis trainingsvaardigheden 2. Presenteren 3. Ontwikkelen van een training 4. Engels vakjargon of Engelse water terminologie Indien gewenst extra begeleiding door middel van persoonlijke coaching.
Vorbereiding	2-4 uur per blok
Voorkennis	Bij voorkeur Wereldwijd Werken (Wateropleidingen) of enige ervaring in het geven van een presentatie of training.
Verzorgd door	Wateropleidingen in samenwerking met Culture Inc.
Locatie	Nader te bepalen.
Vorm	Elk blok apart of maatwerk met een combinatie vanuit de verschillende blokken. Indien gewenst persoonlijke coachtraject.
Kosten	Nader overeen te komen.
Draagt bij aan:	Taal & cultuur Training verzorgen of presenteren in een internationale context, ontwikkelen van een training, basis Engelse woordenschat over een bepaald (water) onderwerp. Kennisdelen Leerstijlen, leerdoelen, trainingsplan, activerende trainingsmethoden. Competentieversterkend Training verzorgen, presentaties geven in internationaal verband.

Introductie:

Onderdeel van internationale activiteiten van organisaties in de Nederlandse watersector is capacity building. Capacity building bestaat geregeld uit kennisuitwisseling tijdens missies of het ontwikkelen en verzorgen van cursussen aan een groep buitenlandse professionals. Nederlandse professionals zijn de trainers die in het buitenland hun kennis en vaardigheden overbrengen. In dit soort trajecten willen Nederlandse trainers hun kennis effectief praktijkgericht overbrengen. Hierbij spelen vragen als: hoe geef je een cursusdag op een goede manier vorm? Hoe zorg je voor een afwisselend programma? Hoe maak je effectief gebruik van verschillende werkvormen? Hoe hou je de deelnemers actief, komt mijn boodschap over? Hoe ga je om met culturele verschillen?

Werkwijze en opzet:

De theorie wordt behandeld aan de hand van praktijksituaties die je zelf in kunt brengen. Tijdens de training krijg je de gelegenheid om mini-trainingen of presentaties te maken en te geven. Je medecursisten en de docent geven je feedback op je mini-training of presentatie.

Resultaat:

Bewustwording en tools om in internationale context les te geven aan andere professionals. Daarnaast levert deze cursus zelfvertrouwen op om daadwerkelijk buitenlandse professionals te trainen.

Wateropleidingen - www.wateropleidingen.nl
Johan Oost, Johan.Oost@wateropleidingen.nl,
tel. 030-6069417

Culture-Inc - www.culture-inc.com
Esther Janssen, ejanssen@culture-inc.com,
tel. 06-25560818

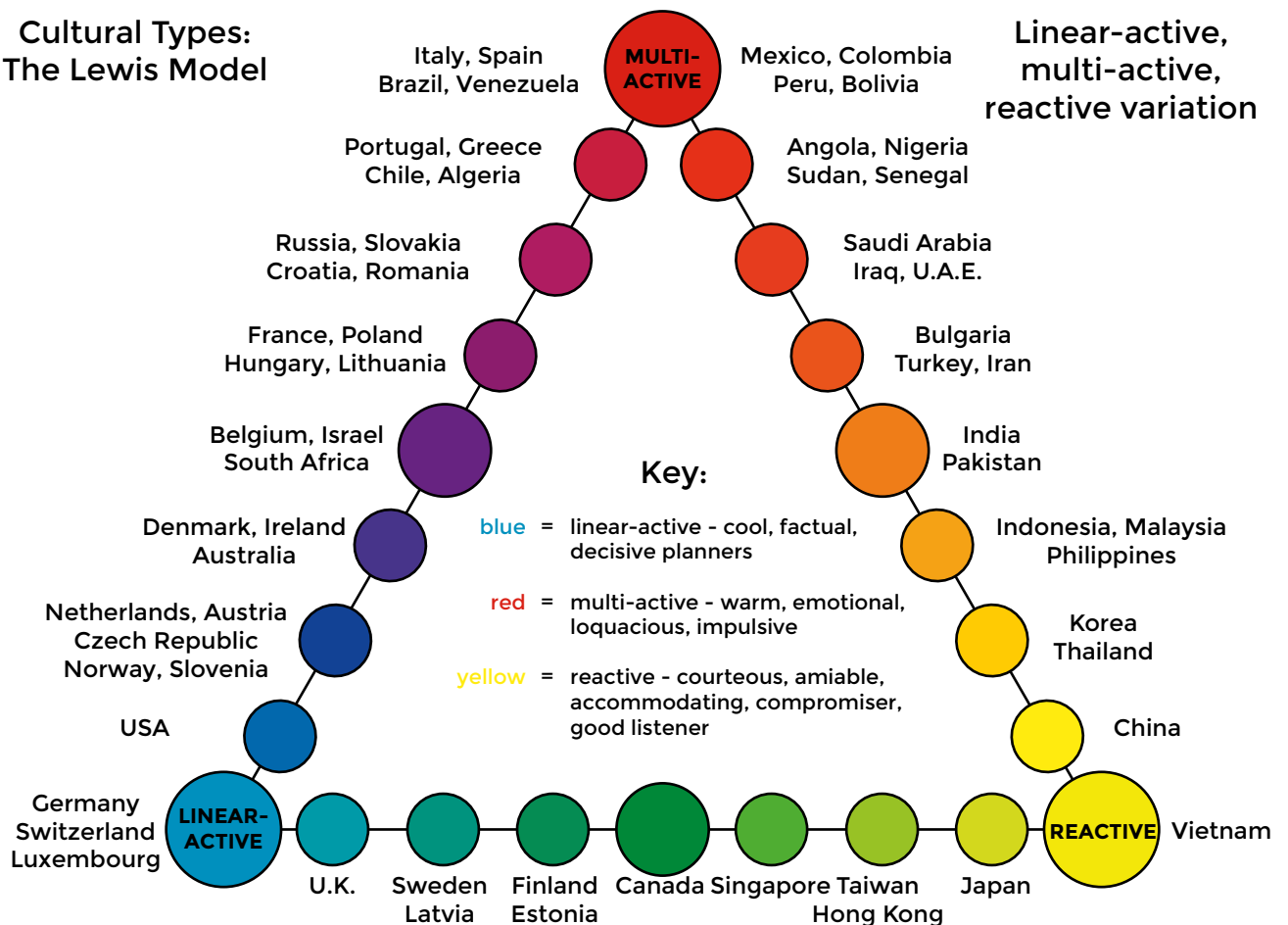
6 TIJDENS DE UITZENDING

INLEIDING

Hieronder zie je het model van Lewis en de verschillen tussen landen en diens bijbehorende culturen. Deze cultuurverschillen bepalen de manier waarop mensen communiceren en omgaan met zaken als besluitvorming, leidinggeven, planning en regelgeving (Culture Inc). Door te werken met mensen uit anderen culturen maak je sterker gebruik van jouw communicatieve, omgevingsbewuste, stressbestendige en flexibele vaardigheden. Daarnaast ga je zaken vaak op een innovatieve manier benaderen en word je bewuster van de processen in jouw werkzaamheden in Nederland. Je kunt je uitzending dan ook zien als training-on-the-job. Uit onderzoek bij de waterschappen is gebleken dat deze vaardigheden zich daadwerkelijk ontwikkelen tijdens een uitzending, maar ook dat er nog veel te halen valt. Onderstaande tips & tricks zullen je helpen zo goed mogelijk deze vaardigheden te ontwikkelen tijdens je uitzending.

Tijdens jouw uitzending is het belangrijk om regelmatig stil te staan bij wat je leert. Welke verschillen kom je tegen in vergelijking met Nederland? Hoe ga je daar mee om en welk effect heeft dat op jou en de omgeving? Welke resultaten wil je behalen en welke acties onderneem je om deze resultaten te behalen? Hebben deze acties een positief effect of werken ze averechts? Door zulke vragen te beantwoorden en jouw werkzaamheden, communicatie en flexibiliteit te analyseren en deze tijdens de uitzending te bespreken zal een positieve leercurve ontstaan.

Cultural Types: The Lewis Model

ALIEN WESSELINK, HRM-ADVISEUR BIJ WATERSCHAP VECHTSTROMEN

Van huis uit is Alien een echte wereldreiziger. Ze was dan ook erg benieuwd hoe het zou zijn om in het buitenland te werken. Bij Waterschap Vechtstromen kreeg ze de kans om dit ook daadwerkelijk te gaan doen! Ze werkt aan een project bij het Waterschap AWBA in Ethiopië.

Alien Wesselink, waterschap Vechtstromen: "Het waterschap in Ethiopië heeft verschillende HRM verbetervraagstukken, onder andere de wens om procesgestuurd te gaan werken. In mijn eerste missie hebben we samen met de HRM club een HRM proces op het gebied van opleidingsinventarisatie en besluitvorming in kaart gebracht. De focus lag op de meerwaarde voor hen, leren hoe een procesflow opgezet kan worden en tegelijkertijd tijdens het proces op de inhoud zelf al veel verbeterpunten ontdekken."

Tijdens dit project heeft Alien contact gemaakt met de Ethiopische collega's en geluisterd naar hun wensen. Ze vindt het belangrijk dat zij echt baat hebben bij de resultaten en dat wij hen geen Westers model opleggen.

Comfortzone versus where the magic happens

Ondanks al haar reiservaring was het toch wel een cultuurschok.

Alien Wesselink: "Ik heb mij echt moeten aanpassen. Je wordt volledig uit je eigen comfortzone gehaald, maar dit was goed. Ondanks dat niet alles leuk was, heeft het mij zoveel opgeleverd. Dit maakt het voor mij een prachtige ervaring en dat maakt mij blij!"

Alien is iemand die de behoefte heeft om alles wat ze begint ook af te maken en te zien wat ze oplevert. In Ethiopië hadden ze maar een week om resultaat te boeken en dan wordt je vanzelf meer resultaatgericht.

Alien Wesselink: "Je gaat op zoek naar de mensen die je nodig hebt en stapt in Ethiopië veel meer onbevangen op deze mensen af, daardoor zit je sneller met ze aan tafel. Nu in Nederland doe ik dat ook sneller en met resultaat." Eén van haar doelen in Ethiopië was om haar professionele talenten aan te spreken en te laten groeien. Je hoort in de verhalen over haar ervaringen dan ook meerdere talenten voorbij komen. Zo is ze flexibeler geworden en kijkt ze met een frisse blik naar haar werk hier.

Saamhorigheid

Saamhorigheid was een sleutelwoord in het verhaal van Alien. Deze kwam in eerste instantie terug in haar ervaringen met werken als projectteam voor Ethiopië.

Alien Wesselink: "Je werkt samen als een gedreven team, zowel in Ethiopië als weer terug in Nederland, dit creëert saamenhorigheid en je blijft enthousiast. Een mooi voorbeeld van die saamenhorigheid: de ouders van een meisje van 12 jaar, werknemers van het waterschap, waren overleden. De oud-collega's hebben het op zich genomen om het meisje te onderhouden. Bij een gebrek aan sociale voorzieningen, verzamelen zij elke maand een bedrag in voor haar. Voor ons in Nederland is dit een ver-van-ons-bed show, maar toch zie ik deze sociale betrokkenheid ook bij ons waterschap. Daar leeft ook die saamenhorigheid."

EVALUATIEGESPREK MISSIELEIDER

Het is van het belang om aan het eind van de missie een gesprek met de missieleider te hebben over jouw functioneren tijdens de missie en mogelijke vervolgtrainingen. Neem hierbij ook de uitkomsten van jouw gesprek met jouw leidinggevende mee. Inclusief het competentieschema. Daarnaast is het voor de missieleider van belang om kennis te nemen van jouw ervaringen voor zijn zogenoemde "mission report".

Voor het gesprek zijn onderstaande gesprekspunten een hulpmiddel. Om maximaal van de missie te leren is het voor jou en het waterschap belangrijk om een gespreksverslag te maken.

Evaluatie voorbereiding in Nederland:

- Professionaliseringsgids
- Praktische gids
- Gesprek leidinggevende
- Gesprek missieleider
- Persoonlijk ontwikkelingsplan

Evaluatie begeleiding tijdens de missie

Evaluatie opbrengsten missie:

- Projectdoelstelling en activiteiten
- Persoonlijk (kennis en competenties)
- Organisatie (kennis en competenties)

Acties na de uitzending

- Verspreiding kennis
- Aanvullende trainingen cursussen

TIPS & TRICKS

Intervisie

In het volgende hoofdstuk 'Na de uitzending' bespreken we intervisietrainingen. Bij intervisie gaat het om het delen van ervaringen en de ontwikkeling van de groep op het gebied van een onderwerp. Intervisie gebruikt een speciale methodiek om onderwerpen te bespreken. De intervisietrainingen die we later bespreken, hebben ook als doel om de deelnemers deze methodiek eigen te maken. Dit maakt het mogelijk om onderwerpen ook in de toekomst te blijven bespreken via intervisie. Tijdens je uitzending kan je dan in een groep een intervisiebijeenkomst organiseren.

Coaching

In coaching gaat het voornamelijk om jouw persoonlijke ervaringen en ontwikkelingen. Het draait hier voornamelijk om het gebruik van je eigen vaardigheden en hoe aanpassingen hierin bijdragen aan de uitkomsten van een project. Je trainer, projectleider, land- of buitenlandcoördinator hebben internationale ervaring en daarmee ook met interculturele vaardigheden. Zij zijn geschikt om interculturele struikelblokken mee te bespreken en om te sparren over mogelijkheden die kunnen bijdragen aan het succes van een internationaal project.

Op sommige momenten kan dit face-to-face doordat de projectleider of landencoördinator aanwezig is in het desbetreffende land ten tijde van je uitzending. Anders is het mogelijk om bijvoorbeeld via Skype een afspraak te maken en het online te bespreken.

Bloggen

Het delen van je ervaringen kan via een persoonlijk (foto) blog op internet of intranet. Bloggen heeft als nadeel dat je op het moment zelf niet kan sparren met iemand. Het voordeel is dat je jouw bevindingen kan delen met een grote groep collega's en dat je meerdere reacties en tips & tricks op jouw bevindingen kunt krijgen. Daarnaast kun je later expliciet terugvinden waar je tegenaan liep en waarin je bent gegroeid. Dit is een mooie bijdrage aan jouw persoonlijke ontwikkelingsgesprek op het werk. Een ander voordeel is dat je collega's zo ook inzicht krijgen in je internationale werkzaamheden. Het is wel belangrijk om je te realiseren dat je voor het waterschap op pad bent. Jij representeert het waterschap. We willen je dan ook aanraden om zakelijk te bloggen en te sparren met een collega voordat je je blog online zet.

7 NA DE UITZENDING

Na de uitzending is het van belang jouw ervaringen te delen met je leidinggevende, de HRM-adviseur en de buitenlandcoördinator. De uitkomst van je evaluatiegesprek met de missieleider is hiervoor een goede basis.

TIPS & TRICKS

(Lunch)presentatie

Een lunchpresentatie is een goede optie om bewust stil te staan bij je eigen uitzending. Wat heb je geleerd en wat is interessant voor je collega's om te horen? Op deze manier kun je je collega's een goed beeld geven van jouw uitzending en bijbehorende werkzaamheden.

Delegaties

Om interculturele competenties en taal op niveau te houden zijn er verschillende mogelijkheden. Eén van die mogelijk is het geven van een presentatie tijdens het ontvangen van een delegatie bij jouw waterschap of bij Dutch Water Authorities.

Samenwerken

Tijdens je uitzending heb je je netwerk uitgebreid. Probeer dit netwerk in stand te houden in Nederland. Bijvoorbeeld via LinkedIn en de netwerkdagen. Hier kunnen mooie en onverwachte nieuwe projecten en resultaten uit ontstaan.

MICHEL VAN WILLIGEN, BELEIDSADVISEUR EN COÖRDINATOR PROGRAMMA RUIMTE VOOR DE VECHT BIJ WATERSCHAP GROOT SALLAND

In de vier jaar dat Michiel relatiemanager was bij het waterschap heeft hij menige buitenlandse delegatie mogen rondleiden. In zijn huidige functie als beleidsadviseur en coördinator programma Ruimte voor de Vecht is hij zelf ook internationaal actief. Zo zijn er twee internationale samenwerkingspartners (Duitsland en Zuid-Afrika) waarmee hij en collega's gezamenlijke projecten en tools ontwikkelen voor programmamanagement en waterbeheer.

Michiel vindt zichzelf bevoorrecht dat hij ook in het buitenland mag werken. Je komt niet alleen met mooie verhalen terug. Hij heeft er ook veel van geleerd.

Michiel van Willigen: "Persoonlijk maakt het me zeer zelfstandig. Daarnaast ben ik mij bewust van mijn toegevoegde waarde en ben ik communicatiever, stressbestendiger en flexibeler. Vooroordelen zijn ook niet snel meer aanwezig. Aan deze lessen zitten vaak ook interessante en leuke verhalen over situaties waarin deze ontwikkelingen duidelijk naar voren komen."

Vergelijkbaar gedachtegoed

Veel opgaven in Nederland komen wij ook in het buitenland tegen. Daar zijn ze vergelijkbaar, soms groter en lastiger. Michiel vergelijkt een aantal gevallen met een continue staat van calamiteit. Toch lukt het de partners om deze opgaven daar ook te realiseren.

Daarnaast valt het hem op dat zowel Nederlandse als internationale waterorganisaties vaak dezelfde cultuur of technisch-organisatorische gedachtegoed hebben. En realiseerde hij zich hoe belangrijk een goede (politieke en governance) basis is voor het succes van een waterschap. Deze lessen uit het buitenland neemt hij terug naar zijn werk in Nederland.

Michiel van Willigen: "Ik ben beter in staat het waterbeheer in een brede context te plaatsen, ik zie de meerwaarde van waterbeheer en daarmee kan ik mijn programma goed in de maatschappij plaatsen. Daarnaast heb ik door mijn buitenlandse ervaringen sneller geleerd dan dat ik Nederland zou hebben geleerd. Mijn kennis is verrijkt, en daarmee mijn waterschap!"

INTERVISIE 1

Bij 'Internationaal Werken' sta je er vaak alleen voor en maak je van alles mee. Intervisie is bij uitstek geschikt om van elkaar te leren en je interculturele vaardigheden te versterken.

Doelgroep	Waterschapmedewerkers die een bijdrage leveren aan internationale projecten en expliciet kennis en ervaringen willen delen.
Duur	5 intervisiebijeenkomsten van 2 uur in een periode van 2 à 3 maanden (in groepen van 4-6 personen).
Tijdsinvestering per week	n.v.t.
Vorbereiding	Persoonlijke casuïstiek meebrengen naar elke intervisiebijeenkomsten. Geen verdere tijdsinvestering.
Voorkennis	n.v.t.
Verzorgd door	Intervisiebijeenkomsten worden begeleid door een gecertificeerd trainer/coach met jarenlange internationale interculturele werkervaring.
Locatie	De intervisiebijeenkomsten worden gehouden bij een waterschap of bij IPV.
Vorm	IPV organiseert intervisiebijeenkomsten voor individueel geïnteresseerden (open inschrijving) en voor waterschappen die binnen de eigen organisatie met een groepje 'Internationaal' aan de slag willen.
Kosten	Prijsindicatie: ca. € 750,- p.p. bij open inschrijving en op aanvraag voor in-company-trajecten. Prijsindicatie is exclusief BTW.
Draagt bij aan:	Taal & cultuur Inzicht in culturele aspecten in relatie tot persoonlijke ontwikkeling en succesvolle samenwerking. Kennisdelen Methodische aanpak die vooral gericht is op kennis en ervaring delen en de methode eigen maken. Competentieversterkend De volgende belangrijke competenties worden positief beïnvloed: Interculturele sensitiviteit – interculturele communicatie – bevorderen van betrokkenheid – omgaan met onzekerheid en dilemma's.

Introductie:

Mensen die internationaal werken moeten goed om kunnen gaan met verschillen, werken in nieuwe en bijzondere omstandigheden en opereren veelal solistisch. Intervisie biedt een platform voor gelijkgestemden om ervaringen te delen, handelen te toetsen en inzichten te verscherpen. IPV introduceert de methodiek, begeleidt de intervisie en draagt de methodiek ook over zodat je de methodiek zelf in kunt zetten om de samenwerking binnen de internationale projecten te bevorderen.

Werkwijze en opzet:

De intervisiebegeleider heeft voor de start met elke deelnemer contact. Tijdens de intervisiebijeenkomsten brengt één deelnemer een praktijkcasus in die wordt voorgelegd aan de andere deelnemers. Samen onderzoek je wat er precies gebeurd is, welke factoren van invloed waren op die gebeurtenis, wat daarin je eigen rol was, wat je daardoor over jezelf kunt leren en wat je een volgende keer anders zou kunnen doen.

De facilitator begeleidt het proces met behulp van diverse intervisiemethodieken. Hierdoor worden gezamenlijke nieuwe inzichten opgedaan en praktische handvatten aangereikt.

Resultaat:

Na afloop:

- Heb je met collega's kennis en ervaring gedeeld en nieuwe inzichten opgedaan over je persoonlijk handelen, over morele en ethische dilemma's, diversiteit en de samenwerking en de kracht van coachend begeleiden;
- Heb je gezamenlijke uitgangspunten voor projectmatig internationaal werken onderzocht;
- Kun je binnen de projecten in het buitenland verschillende intervisiemethodieken zelf inzetten.

Voor meer informatie:

IPV Training & Advies - www.ipv.nl

Tineke Kanters, t.kanters@ipv.nl, tel. 073-8001800

INTERVISIE 2

"Deelnemers leren effectiever om te gaan met functie- en persoonsgebonden dilemma's in de eigen werksituatie. Door het uitdiepen van cases, collegiale advisering en leren van en met elkaar."

Doelgroep	Groepen van medewerkers met vergelijkbare functies/rollen (maximaal 10)
Duur	6 begeleide bijeenkomsten van 2 uur, 1 bijeenkomst per 6 weken
Tijdsinvestering per maand	2 uur
Vorbereiding	Deelnemers wordt gevraagd om voorafgaand aan de bijeenkomst een dilemma/vraagstuk voor te bereiden.
Voorkennis	n.v.t.
Verzorgd door	Inge Oppatja, directeur Palladio groep
Locatie	Waterschapshuis te Amersfoort
Vorm	Interactieve sessies. Afhankelijk van de vraagstukken worden verschillende methodieken ingezet.
Kosten	€ 3.150,- excl. BTW voor 6 bijeenkomsten met maximaal 10 deelnemers
Draagt bij aan:	Taal & cultuur Kennisdelen Competentieversterkend

Introductie:

Intervisie is een beproefde methodiek voor professionals die met en van elkaar willen leren. Onze visie is dat de kwaliteit van producten en diensten vooral wordt bepaald door de kwaliteiten van medewerkers en de wijze waarop zij (kunnen) werken en samenwerken. Dit vraagt de juiste kennis, maar ook gedegen vaardigheden en effectief gedrag. Voor goede invulling van een functie zijn deze drie aspecten van even groot belang. In intervisie komen alle drie deze aspecten in samenhang terug.

Palladio groep is al langere tijd actief in de wereld van de natte infrastructuur in verschillende rollen bij zowel waterschappen als RWS.

Ten behoeve van de programma's Ruimte voor de rivier en de Hoogwaterbeschermingsprogramma's ontwikkelde Inge Oppatja (mede) de opleiding- en ontwikkelplannen en is zij ook actief in de uitvoering hiervan bij een groot deel van de waterschappen. Naast intervisie verzorgt zij trajecten op het terrein van teamontwikkeling en diverse competentietrainingen (Coachend leiderschap, Adviesvaardigheden, Onderhandelen en conflicthantering).

Werkwijze en opzet:

Het programma omvat 6 begeleide intervisiebijeenkomsten. Deelnemers brengen dilemma's of vraagstukken in. Het doel van intervisie is effectiever omgaan met functie- en persoonsgebonden dilemma's in de eigen werksituatie. Leren van jezelf, van situaties en vooral van en met elkaar. In de bijeenkomsten worden verschillende gespreks- en analysemethoden toegepast; afhankelijk van het type dilemma en persoonlijke voorkeur en behoeften. In de bijeenkomsten wordt ook actief gewerkt aan intervisievaardigheden: actief luisteren, samenvatten en doorvragen (LSD), reflecteren, feedback geven en ontvangen en adviseren.

Resultaat:

Na afloop van deze serie bijeenkomsten hebben deelnemers geleerd effectiever om te gaan met functie- en persoonsgebonden dilemma's in de eigen werksituatie. Daarnaast beschikken de deelnemers (ook) over de vaardigheden om zelf invulling te geven aan de procesbegeleiding van intervisie.

Palladio groep - www.palladio.nl
Inge Oppatja, ioppatja@palladio.nl,
tel. 06-24694778

8 CONTACTPERSONEN WATERSCHAPPEN

Aa en Maas

Fer Kalis (buitenlandcoördinator)
Albert Vrielink (buitenlandcoördinator)

Amstel, Gooi en Vecht

Wereld Waternet (Amstel, Gooi en Vecht)
Judith Kolen (Buitenlandcoördinator)
Tilly Dijkstra (HRM adviseur)
Jan-Joris van Kampen (Subsidie coördinator)

Brabantse Delta

Mariska van Rijswijk (buitenlandcoördinator)
Mijke Buit (HRM-adviseur)
Yvonne de Hond (subsidieadviseur) Delfland

Delfland

Gijsbert de Boer (leidinggevende/waarnemend
buitenlandcoördinator)
Carola Kalkman (HRM-adviseur)

De Dommel

Joost Ossevoort (buitenlandcoördinator)
Antje Dekkers (secretaris-directeur)
Mari Strik (manager HRM)
Roger Rossmesl (subsidie-adviseur)

Fryslân

Martin Bos (buitenlandcoördinator)
Antoon Kuijpers (landencoördinator Mozambique)
Lydia Harkink (subsidieadviseur)

Drents Overijsselse Delta

Hans Schepman (buitenlandcoördinator)
Anneke van Bussel (HRM-adviseur)
Henk H. Post (buitenlandcoördinator)
Wimjan van der Heijden (subsidieadviseur)
David van Raalte (Directielid portefeuille internationaal)

Hollandse Delta

Hans Waals (buitenlandcoördinator)
Els de Wagt (HRM-adviseur)
Danielle Verburg (leidinggevende)

Hollands Noorderkwartier

Jan Bruin (buitenlandcoördinator)
Boelo Boelens (HRM-adviseur)
Irma Kouwenhoven-Feld (subsidieadviseur)
Corine ten Hoope (subsidieadviseur)

Hunze en Aa's

Henk Wolven (buitenlandcoördinator)
Henk Moorlag (HRM-adviseur)
Karel van der Vegt (subsidieadviseur)

Noorderzijvest

Noortje van Langen (buitenlandcoördinator)
Mirjam Schoorl (HRM-adviseur)
Feiko Hielkema (leidinggevende)
Freek Lagerweij (subsidieadviseur)

Rijn en IJssel

Bram Zandstra (buitenlandcoördinator)
Ellen Bollen-Weide (landencoördinator Colombia)
Peter Metz (HRM-adviseur)
Jaap Jongeneel (subsidieadviseur)

Rijnland

Johan Remijn (buitenlandcoördinator)
Erik van der Meer (HRM-adviseur)
Koen Goei (subsidieadviseur)
Marie-Louise Heuer (subsidieadviseur)

Rivierenland

Eric Kuindersma (buitenlandcoördinator)
Marion Wierda (leidinggevende)
Ron Martens (HRM-adviseur)
Ton van der Putten (subsidieadviseur)

Limburg

Alfred Paarlberg (buitenlandcoördinator)
Henny Sonnemans (adviseur buitenland)
Onneke Driessen (adviseur buitenland)
Elke Wetzels (HRM-adviseur)
Wilma Strijbos (subsidie-adviseur)

Scheldestromen

Evert Swart (buitenlandcoördinator)
Sanne Szarafinski-Jansen van Rosendaal (HRM-adviseur)
Annelieke Landré (subsidieadviseur)

Schieland en de Krimpenerwaard

P. Boesberg (buitenlandcoördinator)
Simone van Harten (HRM-adviseur)
Yill Vogelesang-Havers (subsidieadviseur)

De Stichtse Rijnlanden

Erik van Capelleveen (buitenlandcoördinator)
Robert Dortmans (HRM-adviseur)
Govert Kamperman (subsidieadviseur)

Vallei en Veluwe

Katrien Bijl (buitenlandcoördinator)
Joyce Deen (HRM-adviseur)
Bart Knepper (leidinggevende)
Marjon Otten (subsidieadviseur)

Vechtstromen

Jan van der Molen (buitenlandcoördinator)
Tjeerd Dijkstra (programmacoördinator Vietnam)
Karin Zuidgeest (HRM-adviseur)
Piet van Erp (subsidieadviseur)

Zuiderzeeland

Rens Huisman (buitenlandcoördinator)
Marleen Italiaander (HRM-adviseur)
Harmen de Haan (subsidieadviseur)

BEZOEKADRES

Koningskade 40
2596 AA Den Haag
070 351 97 51
Nederland

POSTADRES

Postbus 93218
2509 AE Den Haag
Nederland

oktober 2018

info@uvw.nl
www.uvw.nl